Olsztyn, 18.09.2023 r.

dr hab. Michał Mariański
Katedra Prawa Finansowego i Prawa Podatkowego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko – Mazurski w Olsztynie
E-mail : michal.marianski@uwm.edu.pl
ORCID : https://orcid.org/0000-0001-6212-914X

OPINIA PROMOTORA DOT ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
Pana mgr Tomasza Sławomira Smolińskiego
pt. Praktyczne aspekty ochrony konsumenta na rynku usług finansowych na przykładzie roszczeń konsumentów z tytułu zawartych umów kredytu waloryzowanych kursem walut obcych.

Niniejszą opinię przedkładam w związku z powołaniem mnie przez Radę Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie do pełnienia funkcji promotora w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora Panu mgr. Tomaszowi Sławomirowi Smolińskiemu.

Niniejsza opinia została sporządzona w oparciu o niżej przedstawioną strukturę:
I. Ocena ogólna tematu oraz oryginalności rozprawy doktorskiej
II. Ocena zastosowanej metodologii badawczej
III. Ocena formalnej struktury rozprawy doktorskiej
IV. Ocena wniosków rozprawy doktorskiej
V. Konkluzja

I. OCENA OGÓLNA TEMATU ORAZ ORYGINALNOŚCI ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Na wstępie warto zaznaczyć, iż problematyka poruszona przez Autora w ramach przedłożonej rozprawy doktorskiej jest nie tylko bardzo aktualna, ale również oryginalna, zarówno w aspekcie teoretycznym jak i również praktycznym.

W mojej ocenie Autor bardzo dobrze zrealizował postawione przed sobą zadanie, a zaproponowane w rozprawie ujęcie problemu jest nie tylko interesujące i stwarzające nowe perspektywy badawcze, co przede wszystkim bardzo praktyczne.

Autor słusznie zaznaczył, iż problem związany z kredytami waloryzowanymi, bądź produktami finansowymi przybierającymi podobną formę, a także niedostosowaniem ich do potrzeb konsumentów i dalej ich wpływu na sektor finansowy, nie wystąpił wyłącznie w Polsce. Niemniej jednak z uwagi na wieloaspektowy charakter tego zagadnienia celowo rozważania ograniczone zostały do przedmiotowej problematyki wyłącznie na gruncie krajowym – pozostawiając analizę tej problematyki w innych państwach do kolejnego etapu badawczego.

Zasadniczym przedmiotem rozprawy uczyniono problematykę związaną ze sposobem kształtowania przez przedsiębiorców, w tym przypadku przez instytucje kredytowe, umów masowo zawieranych w obrocie gospodarczym z konsumentami, a także konsekwencje związane ze sposobem ukształtowania stosunku stron umowy, w tym związaną z rozliczeniem nieważnej umowy kredytu, czy pożyczki, jak również kwestie dotyczące możliwości dochodzenia przez strony nieważnej umowy dodatkowych korzyści.

Wartością dodaną pracy, wyróżniająca ją spośród innych rozpraw doktorskich jest fakt, iż pracy dokonano również analizy orzecznictwa ukazującej ewolucję sposobu podejścia do ochrony konsumentów na rynku finansowym.

Podjęta w rozprawie tematyka nie jest łatwa, wymaga bowiem od Autora nie tylko wiedzy teoretycznej, ale również i praktycznej, w tym wynikającej z pewnego poziomu doświadczenia zawodowego.

Waga problemu i tematu poruszonego przez Autora jest tym większa, że podjęta w niniejszej pracy problematyka ukazuje w jakim kierunku zmierza rozwój systemu ochrony konsumenta i jaka ewolucja, w tym zmiana stanowiska orzecznictwa krajowego, dokonała się na tej płaszczyźnie.

Autor w sposób właściwy wyodrębnił również tezę rozprawy, poprzez stwierdzenie, iż polski system prawa nie zapewnia całkowitej skuteczności w zakresie ochrony konsumenta z uwagi na nieprecyzyjność rozwiązań prawnych oraz niejednolite orzecznictwo. Autor wskazał również, iż polski system prawa i orzecznictwo sądowe nie zapewniają pewności prawa obywatelom w tym konsumentom, którzy niejednokrotnie odstępują od sporu z przedsiębiorcą. Podjęta została również próba odpowiedzi na pytania, o zasadność wdrożenia środków służących zapewnieniu pewność prawa oraz ich skuteczność, w tym również możliwość wprowadzenia zmian ustawodawczych celem umożliwienia podejmowania przez

Sąd Najwyższy, bądź inny sąd, wiążących sądy powszechne rozstrzygnięć, celem ujednolicenia linii orzeczniczej.

II. Ocena zastosowanej metodologii badawczej

Autor recenzowanej rozprawy doktorskiej zastosował odpowiednią, tzn. właściwą dla przyjętego zakresu badań, metodologię badawczą.

W niniejszej rozprawie wykorzystano przede wszystkim metodę formalno–dogmatyczną, dotyczącą analizy zarówno krajowych, jak i międzynarodowych aktów prawnych. Wykorzystano również pomocniczo metodę prawno–porównawczą oraz historyczno-prawną. Podkreślenia wymaga, iż metoda porównawcza została zastosowana w zakresie przedstawienia różnic modelu ochrony konsumenta w świetle przepisów i orzecznictwa polskiego oraz międzynarodowego. Akcesoryjnie skorzystano również z ekonomicznej analizy prawa celem ukazania wpływu zarówno ustawodawstwa, jak i przyjętej wykładni przepisów prawa i poglądów doktryny na ewolucję ochrony konsumenta w omawianej materii.

Reasumując, zaprezentowany problem badawczy oraz hipoteza badawcza główna i szczegółowe wskazują na zasadniczy cel prowadzonych badań naukowych, a wykorzystana przez Autora metodologia badawcza jest odpowiednia. Powyższe determinuje również strukturę rozprawy doktorskiej, która jest im podporządkowana. W konsekwencji właściwie dobrana metodologia pozwoliła na stworzenie spójnej i logicznej dysertacji stanowiącej usystematyzowany ciąg rozważań teoretycznych i praktycznych opartych na własnych bardzo interesujących i inspirujących przemyśleniach Autora. Zastosowane metody badawcze nie tylko pomogły we właściwej redakcji pracy, ale również w sposób istotny podniosły jej wartości merytoryczną.

III. Ocena formalnej struktury rozprawy doktorskiej

Pod względem formalnej struktury, poszczególne rozdziały recenzowanej rozprawy są spójne i dobrze przemyślane, a ich kolejność jest właściwa.

Podkreślenia wymaga, iż zarówno układ całej pracy jak i kompozycja poszczególnych rozdziałów jest prawidłowa, logiczna i konsekwentna. Struktura rozprawy doktorskiej jest

ściśle związana z przyjętymi tezami, celami i metodami badawczymi. Poszczególne części pracy zachowują właściwe proporcje i układają się w racjonalnie ułożone treści.

W aspekcie szczegółowym struktury formalnej pracy, rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Ta ostatnia obejmuje: akty prawne krajowe, akty prawne międzynarodowe, pozycje literatury, orzecznictwo krajowe, orzecznictwo międzynarodowe oraz inne źródła.

W pierwszym rozdziale opiniowanej dysertacji poruszono problematykę związaną z pojęciem konsumenta oraz modelem jego ochrony w polskim systemie prawnym oraz w świetle prawa UE i orzecznictwa TSUE. Dokonano również istotnego rozróżnienia zakresu dwóch pojęć: konsumenta i klienta na rynku usług finansowych. Rozdział ten stanowi zatem bardzo ważny porządkujący i zarazem wprowadzający do dalszej problematyki aspekt pracy.

W rozdziale drugim dokonano charakterystyki umowy kredytu i jej oceny pod kątem nieważności w perspektywie sprzeczności z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, zasadami współżycia społecznego i zasadą swobody umów. Dodatkowo, analizie poddano kwestie związane z niedozwolonym charakterem postanowień umownych, oraz kwestie dotyczące prawomocności materialnej wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, stwierdzającego niedozwolony charakter postanowienia umownego i jego skuteczności. Analiza ta pozostaje spójna z dalszymi fragmentami pracy które powyższe rozważania uszczegółowiają oraz przenoszą na grunt analizy orzecznictwa.

W rozdziale trzecim Autor poddał analizie zagadnienia akcesoryjne, pojawiające się na tle sporów z umów kredytu waloryzowanych kursem walut obcych. W rozdziale tym przedstawiono: teorię salda i teorię dwóch kondykcji, kwestię interesu prawnego w ustaleniu nieważności umowy kredytu oraz koncepcję umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej jako formy instrumentu finansowego z wbudowanym instrumentem pochodnym.

W czwartym rozdziale opiniowanej pracy poddano analizie zasadność roszczeń banków z tytułu korzystania przez konsumenta z wypłaconego kapitału kredytu. To dosyć nowe zagadnienie prawne zostało rozwinięte przez autora w aspekcie możliwych podstaw prawnych dochodzonych roszczeń z tego tytułu. Wprowadzono w tym zakresie w stanowiska orzecznictwa i instytucji państwowych dot. zasadności roszczeń o wynagrodzenie za korzystanie z kapitału kredytu.

W piątym rozdziale opiniowanej dysertacji – będącym odzwierciedleniem praktycznego aspektu pracy - dokonano analizy wybranych orzeczeń sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego celem ukazania ewolucji ochrony konsumentów na rynku finansowym i skuteczności narzędzi prawnych, w jakie zostali wyposażeni konsumenci.

Właściwie należy ocenić fakt, iż Autor wyraźnie zaznaczył, iż w ramach tego rozdziału spotkał się z ograniczeniami w dostępie do materiałów badawczych, w szczególności polegającymi na nieudostępnieniu materiałów w żadnym zakresie, w przypadku Sądu Okręgowego w Gdańsku, bądź udostępnieniu wnioskowanych materiałów przez pozostałe sądy jedynie w wybranym zakresie. Autor zmuszony był do dokonania trudnej selekcji spośród udostępnionych mu akt spraw i wybrał te, które w jego odczuciu w najpełniejszym stopniu pozwalały ukazać obraz orzecznictwa sądowego w analizowanej materii.

IV. Ocena wniosków rozprawy doktorskiej

Jak już wspomniano w ramach niniejszej opinii, pracę wieńczy zakończenie, w którym Autor dokonuje podsumowania przeprowadzonych przez siebie rozważań oraz wniosków.

Konkluzje z przeprowadzonych badań zostały zaprezentowane w sposób syntetyczny, wypełniając tym samym wyrażony przez Autora postulat nadania rozprawie waloru aplikacyjnego.

Przeprowadzana w pracy analiza dała rzetelną podstawę do sformułowania stanowiska, iż system ochrony konsumenta na przestrzeni ostatnich lat wobec zaistnienia problemów związanych z kredytami waloryzowanymi do walut obcych przeszedł znaczącą metamorfozę w kierunku udzielenia konsumentom szerszej ochrony ich interesów. Wskazano również na rozbieżności orzecznictwa na płaszczyźnie wybranych zagadnień dotyczących kredytów waloryzowanych kursem walut obcych oraz ukazanie, w którym kierunku zmierza rozwój systemu ochrony konsumenta.

Bardzo interesującym wnioskiem jest postulat nałożenia w ramach postępowania sądowego na sądy powszechne obowiązku każdorazowej weryfikacji statusu stron pod kątem posiadania przez nie statusu konsumenta, celem usprawnienia postępowania w dalszej jego części.

Zgodzić się również należy z Autorem, iż za nieskuteczną uznać należy instytucję rozstrzygania przez Sąd Najwyższy powstałych zagadnień prawnych, w odniesieniu do analizowanej problematyki.

Interesującym wnioskiem, zmierzającym do przyspieszenia postepowań jest również postulat rozbudowania w polskim systemie prawnym instytucji pozwów zbiorowych – jako elementu całościowych rozwiązań systemowych.

Reasumując, lektura całości pracy, w połączeniu z jej zakończeniem oraz wnioskami, wskazuje, że mamy do czynienia z rozprawą bardzo dobrze przemyślaną, merytorycznie dobrze przygotowaną i będącą wynikiem wszechstronnej analizy ze strony Autora.

V. KONKLUZJA

Mając na uwadze kwestie poruszone w poprzednich punktach niniejszej opinii, jednoznacznie stwierdzam, niniejsza praca doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i stanowi znaczny wkład nie tylko teoretyczny ale i praktyczny do nauki prawa rynku finansowego, jako nowej specjalizacji badawczej r ramach szeroko rozumianego prawa finansowego.

Podkreślić należy również, iż rozważania Autora wykazują się znaczącą dojrzałością naukową, starannością warsztatu naukowego i trafnością wyboru istotnych problemów naukowych. W mojej ocenie największym atutem rozprawy jest udane skonfrontowanie wielopłaszczyznowej wiedzy teoretycznej z wiedzą i doświadczeniem praktycznym Autora.

Co istotne, z punktu widzenia dalszego rozwoju naukowego, przedmiotowa rozprawa winna stanowić punkt wyjścia do przyszłej, pogłębionej dyskusji i dalszych badań nad systemem ochrony konsumentów na rynku finansowym w zakresie produktów finansowych waloryzowanych kursem walut obcych. Powyższe wynika z faktu, iż system ten charakteryzuje się bardzo dużą dynamiką zmian, co w konsekwencji powodować będzie konieczność dalszego prowadzenia badań w analizowanej materii.

Biorąc powyższe pod uwagę w pełni zasadne jest dopuszczenie Pana Tomasza Sławomira Smolińskiego do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Opiniowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego ukazujące ogólną wiedzę kandydata w dyscyplinie nauki prawne i tym samym spełnia wszelkie wymagania wynikające w szczególności z treści art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

dr hab. Michał Mariański

Katedra Prawa Finansowego i Prawa Podatkowego

Wydział Prawa i Administracji UWM w Olsztynie